

ERDÉLYI IRODALMI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT

Megjelenik minden hónapban SZERKESZTI

julius és augusztus kivételével.
Előfizetési ára egész évre belföldön
250 lej; külföldön 300 lej.

Dr. BORBÉLY ISTVÁN

Szerkesztőség: a szerkesztő címén
Cluj—Kolozsvar, Unitarius Kollégium.
Kiadóhivatal: a „Minerva” r. t.
címén Cluj—Kolozsvar, Str. Baron
Pop (volt Brassai-utca) 5. szám.

TANÁR.

JÓKAI.

Jókai születésének 100 éves fordulója a magyar lelkekben hatalmas hullámverést keltett. Csak Petőfi varázsa fogható a Jókai ünnepek alkalmával megindult lelki áramhoz. Nyilván Jókai férközött legközelebb szívünkhöz, a tömeg-lélek vágyainak, ábrándjainak birodalmához.

A tömeg-lélek a jóság, az ember-szeretet melege után sóvárog, valami jót, felemelőt, vigasztalót vár a maga számára az élettől, annál inkább szomjuhozván ez ideális javakat, minél kevésbé találja meg a mindennapi küzdelmek, vesződések nyers valóságában. Nos, Jókai a maga derült, humoros, jóságos világnézetével épen abba a képzeleti világba varázsol bennünket, ahol álomboldogságunkat oly szívesen szövögetjük.

Az ifjúság Jókai leírásában a maga rózsás reményeit látja megrajzolva s a meglett kor is szívesen elmereng a jóság, a nemesség eme világában, s keres vigaszt a mese bűbajos birodalmában, ahol az ellentétek, az igazágtalanságok csodálatos derűben, jóságban, szeretetben olvadtak fel, nyernek kiegyenlítődet.

Hibái, hiányai tagadhatatlanok. Csapongó fantáziája tulásokra ragadja, messze túl a valószínűségek határain; jellemzése sokszor fogyatékos, alakjait itt-ott nem tudja következetes egységbe hozni, jellemük nem mindig az életből, a föld szilárd talajából alakul ki; s lélektani megalapozás nélkül való erkölcsi felfogása is néha elsziklik. De hisz a napnak is vannak foltjai s e foltokat Jókainál könnyen elfeledjük azért a gyönyörűségért, amit páratlan humorával, derült világnézetével s mindenkor, feltétlen optimizmusával szerez. Sorai között

állandóan a jó, a derült kedélyű ember mosolyog felénk. Kárpáthy János, Kárpáthy Zoltán, Szentirmay gróf, Timár Mihály mind-mind jó emberek, bennük Jókai a jóság apotheozisát adta nekünk. S ezek az emberek magyar emberek, az ősi magyar becsület, igazságszeretet típusai; Jókai őket a magyar rögből ásta ki. Szilárd meggyőződése volt, hogy a magyar nép-jellem alapvonása a becsületesség, a jóindulat, az igazságszeretet. Ezért a magyar nép életét akarta alakjaiban, s a magyar karaktert jellemrajzaiban megörökíteni.

Mint a mesemondás páratlan mestere, a szó legnemesebb értelmében nemzetközi, kedvelt, olvasott írója a művelt világnak. A centennarium alkalmából többen rámutattak erre. Mintegy 300 kötetet kitevő regényei, elbeszélései majdnem minden nyelven megtalálhatók, amelyen irodalmilag beszélnek és írnak az emberek. Egyedül csak német fordításban 140 kötete jelent meg. E nagy népszerűség magyarázatát kétségkívül főleg a kiapadhatatlan meseszövéssnek köszönheti. De jelentékeny része van ebben nagy optimizmusának is, melyet viszont nagy adag idealizmus nélkül elképzelnünk sem lehet. Jókait ép úgy, mint a többi nagy írókat nem lehet ugyan beskatulyázni egyik-másik irodalmi irányzat kizárólagos képviselőjének, mégis ha osztályoznunk szabad, romantikus, idealista regényírónak kell tekintenünk. Bármennyire gyökeresen magyar Timár Mihály és Berend Iván, lelki rokonságban állanak Hugó Viktor Val Jeanjával, Dumas Monte-Cristójával. Berend Iván, a magyar bányaipar előfutára, a maga roppant idealizmusából meríti törhetlen akaraterejét a magyar ipar jövő megteremtéséhez. S a „Jövő század regényé”-ből hány mérnök meríthetett indítékot, idealis lendületet a technikai vívmányok gyarapításához.

A nőről senki szebben gondolkozni nem tudott, mint Jókai. Mayer Fanni, a török Timea, Kőcserepi Vilma megragadják lelkünket. Rut, becsstelen nőket nem tudott rajzolni s még legellenszenvesebb női alakjai sem oly ellenszenvesek, hogy elfordulnánk tőlük. Képei, melyeket a ragaszkodó, önfeláldozó nőről adott, kedves, bájos cáfolata a legifjabb, dekadens irodalom hölgyeinek, kikben íróik csak a rútat, a nőstény bestiát akarják megláttatni. Ez a nemzetközi jó ember, ki mint író a jóság, a nemesség kultuszát tüzte maga elé s többé-kevésbé megvalósította hatvan éves írói pályáján, egész lényében a mienk, izigvérig magyar (Komárom ezer éven át) vér áztatta földjén, ősi

magyar törzsből hajtott ki s a levegő, melyet akár a magyar puszták izzó homokján, akár Erdély fenyvesei között az ősi szent tradíciók légkörében szivott, minden sor írásán ott ragyog. Írásaiban a magyar nép lelkének derült része sugárzik; a vágyak, a remények, a bizalom, az ezer éves haza földjéhez való rendületlen ragaszkodásából, a magyar mult szeretetéből, becsüléséből sarjadzanak. Kolozsvárt, 1902-ben, Mátyás király szülőházának felavatásán is, a haza szeretete mondatja vele a jelentőségteljes emlékgét: „Mátyás király emlékezete teremtsen meg Erdélyben a népek testvériségét”.

Ekkora nagy szellemi hagyaték csakugyan méltó az egész nemzet hálás megemlékezésére s e hálával a magyar nemzet nem marad adós. Mindannyian, akik Jókai szellemének sugaraival melegeztünk, részt kérünk az ünneplésben. Komárommal együtt ünnepelni akarunk mi is. Ünnepele is az öt utódállamban széjjelszórt egész magyarság. Ez az ünneplés Jókai magyar lelkének újra éledésén váltódik ki méltóképen; a magyar egész multat átfogó s a messze jövőbe tekintő Jókai-gondolatvilágnak megfelelően. Ez az ünneplés akkor lesz igazi magyar ünnep, ha a „Jövő század regénye” a magyar lelkekben magyar valósággá válik, ha a szomorú, lesújtott magyar jelenbe vigaszt, rendületlen bizalmat varázsol az örök Jókai-derű, az elpusztíthatatlan Jókai-bizalom, az örök Jókai-remény.

Dr. "Balázs" András.